

Kemi utreder totalförbud av kvicksilver i Sverige

Regeringen har beslutat att ge Kemikalieinspektionen i uppdrag att utreda hur ett totalförbud mot hantering av kvicksilver i Sverige kan införas och utformas.

Ett sådant förbud skulle omfatta införsel och utförsel av kvicksilver, kemiska föreningar och beredningar och varor som innehåller kvicksilver.

– Uppdraget kan ses som ett led i Sveriges ambition att få till internationella åtgärder mot kvicksilver dels inom EU, dels globalt. För att bli trovärdiga måste vi först ha gjort så mycket som möjligt på hemmaplan, säger Petra Ekblom, projektledare för regeringsuppdraget på Kemi.

Mål satt för kvicksilver

Sverige har sedan länge arbetat med att fasa ut användningen av kvicksilver.

I Sverige får vissa varor som innehåller kvicksilver, t.ex. termometrar och viss elektrisk utrustning, inte yrkesmässigt tillverkas eller säljas och det finns restriktioner när det gäller införsel och utförsel av kvicksilver. Det finns EU-regler som begränsar användningen av

I över tio år har kvicksilvertermometern varit förbjuden i Sverige. – Nu driver vi frågan inom ramen för bl.a. EU:s begränsningdirektiv, säger Petra Ekblom. Kvicksilver måste bort ur produkter för att hindras från att komma ut i kretsloppet.

kvicksilver i t.ex. batterier, bilar och förpackningar.

I Sverige används kvicksilver fortfarande i tandamalgam, som analyskemikalie och i lågenergilampor och lysrör.

Enligt miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö ska varor så långt det är möjligt vara fria från kvicksilver senast 2003. Det är ett mål som inte nås med dagens reglering.

För mer information kontakta Petra Ekblom, Kemi, tel 08-519 412 23, e-post: petra.ekblom@kemi.se

Regeringens uppdrag till Kemi

Kemikalieinspektionen ska utreda om ett generellt förbud mot hantering respektive införsel och utförsel av kvicksilver, kemiska föreningar och beredningar där kvicksilver ingår samt varor som innehåller kvicksilver kan införas och hur det kan utformas.

Med hantering av kvicksilver avses en verksamhet eller en åtgärd som innebär tillverkning, bearbetning, behandling, förpackning, förvaring, transport, användning, omhändertagande, destruktion, konvertering saluförande, överlåtelse eller därmed jämförliga förfaranden enligt definitionen i 15 kap. 4 § miljöbalken.

Användningen av kvicksilver i amalgam ska utredas i samverkan med Socialstyrelsen.

Kemi ska också redovisa konsekvensbeskrivningar som tar upp effekter för enskilda personer och näringslivet i miljömässigt och ekonomiskt hänseende.

Bakgrund – kvicksilver

Sverige har hittills varit framgångsrikt i sitt arbete med att begränsa utsläpp och användningen av kvicksilver.

Trots de nationella insatserna är nedfallet av kvicksilver fortfarande stort över Sverige p.g.a. långväga lufttransporter från andra delar av världen. Nedfallet är cirka 4,2 ton per år. 0,7 ton släpps ut till luften från svenska källor.

Kvicksilverhalten i insjöfisk överskrider WHO/FAO:s gränsvärde på 0,5 mg kvicksilver/kg fisk i hälften

av Sveriges sjöar (cirka 50 000 sjöar). För att nå målet att insjöfisk ska kunna ätas utan hälsorisker måste nedfallet minska med cirka 80 procent vilket kräver kraftfulla internationella åtgärder.

Den största källan till kvicksilverutsläpp globalt är förbränning av fossila bränslen, främst kol.

För att minska det kvicksilverhaltiga avfallet är det viktigt att kvicksilver inte används i produkter utan stoppas vid källan.

Kvicksilver aktuell fråga inom EU och på global nivå

Miljö- och hälsoproblemen med kvicksilver är i fokus både i Sverige, inom EU och globalt. Under 2004 ska Europeiska kommissionen ta fram en strategi med förslag till åtgärder för kvicksilver. FN:s miljöprogram UNEP har genomfört en utvärdering av kvicksilver och slagit fast att kvicksilver är ett globalt miljöproblem. 2005 ska UNEP överväga behovet och utformningen av åtgärder på global nivå.

Den 29 december träder det s.k. tungmetallprotokollet inom FN-konventionen för långväga gränsöverskridande luftföroreningar (LRTAP) i kraft. Protokollet inriktar sig på att minska utsläppen av de tre tungmetallerna kadmium, bly och kvicksilver.

– Det är viktigt att EU:s strategi för kvicksilver, som ska bli klar under 2004, blir bra. Från svensk sida vill vi påverka den så att reglerna inom EU när det gäller kvicksilver närmar sig de regler vi har i Sverige. EU i sin tur kan genom att vara aktiv påverka det arbete som sker inom FN:s miljöprogram UNEP.

Det säger Petra Ekblom, KemI och Petra Hagström, Naturvårdsverket. De deltar i förberedelserna för en workshop om kvicksilver, som ska äga rum i Bryssel i mars. Workshopen är ett nordiskt initiativ, som bekostas av Nordiska Ministerrådet.

Workshop – ett konkret stöd
– Syftet med workshopen är att ta fram förslag till åtgärder dvs. att ge ett konkret stöd till kommissionens arbete med en EU-strategi för kvicksilver, säger Petra Hagström.

Petra Hagström är väl insatt i kvicksilverproblematiken. Hon medverkade i arbetet med att ta fram den rapport om kvicksilver från kloralkaliindustrin som kommissionen presenterade hösten 2002 för rådet.

De nordiska miljöministrarna uppmanade i ett brev under hösten EU att vidta kraftfulla åtgärder. – Nu förbereds en workshop, som ska äga rum i Bryssel i mars, säger Petra Hagström, Naturvårdsverket och Petra Ekblom, KemI.

15 000 ton kvicksilver släpps ut på marknaden

– EU-länderna står för en stor del av världens kvicksilverbaserade kloralkaliläggningar. Ny teknik finns och kloralkaliindustrin, som framställer klorgas, lut och vätgas, kommer att byta till kvicksilverfri teknik de kommande åren.

– I anläggningar finns stora mängder rent kvicksilver, inom EU cirka 15 000 ton, som kommer att säljas på den globala marknaden. I dag finns nämligen ingen EU-lagstiftning eller andra restriktioner som kan förhindra eller begränsa handeln med denna enorma mängd kvicksilver, säger Petra Hagström.

Kommer tillbaka via luften

Marknaden för kvicksilver finns främst i utvecklingsländerna där det används bl.a. för småskalig guldframställning. Det innebär risker för både miljön och människors hälsa. Många gånger används kvicksilver på ett sådant sätt att det mesta av metallen sprids till luften. Via långväga lufttransporter kan det återföras till Europa.

Kan export förbjudas?

– En intressant fråga är om EU har rättsliga möjligheter att förbjuda export av kvicksilver från EU-länderna. Frågan utreds på initiativ av KemI och Naturvårdsverket och förhoppningsvis kan svaret presenteras på workshopen i mars, säger Petra Ekblom.

Carin Törner

För mer information om arbetet inom UNEP se webbplatsen www.chem.unep.ch/mercury/

Tungmetallprotokollet nås via www.unece.org/env/lrtap

Kort om miljö- och hälsorisker

Kvicksilver är en mycket giftig och lättflyktig metall. Kvicksilver kan inte brytas ner, utan ju mer kvicksilver som tillförs samhället, desto mer ökar halterna i miljön. Kvicksilver omvandlas till metylkvicksilver i naturen och anrikas i näringskedjan. Befolkningsgrupper som äter mycket fisk, skaldjur och marina

däggdjur, är särskilt utsatta. Gravida kvinnor rekommenderas att inte äta vissa fiskarter alls eftersom metylkvicksilver överförs till fostret. Störningar av nervsystemets utveckling sker vid mycket låga halter. Undersökningar pekar på att den mentala utvecklingen hos barn kan hämmas.